

door: Hans Slender

Dat veel clubs uit het betaalde voetbal de begroting niet meer sluitend krijgen is een regelmatig terugkerend verschijnsel. Clubs als Haarlem en recentelijk RBC zijn zelfs verdwenen. Andere clubs werden middels ingewikkelde constructies gered door gemeenten. In navolging van enkele buitenlandse topclubs zijn nu ook de grote clubs in Nederland - zoals Feyenoord en PSV - in financiële problemen geraakt.

Het speculeren op spectaculaire verkoop van talenten of het binnenhalen van Champions League-miljoenen draait de grote clubs de nek om. Maar als de gemeenteraad van Eindhoven akkoord gaat, lijkt PSV voorlopig gered te worden door een 'zakelijke overeenkomst'. De gemeente Eindhoven betaalt € 48,6 miljoen aan de club voor de grond onder het trainingscomplex en het stadion.¹ Minister Piet-Hein Donner van Buitenlandse Zaken zet hier vraagtekens bij.² Donner geeft echter ook aan dat het uiteindelijk aan de gemeente zelf is om een beslissing hierover te nemen. Maar moeten gemeenten zich eigenlijk wel met voetbalbedrijven bemoeien?

Overheidssteun

Steun door gemeenten is zeker niet nieuw in de voetbalwereld. Verhalen van clubs die hun stadion verkopen aan de gemeente en jaren later weer terug kopen voor een symbolisch bedrag van € 1 steken regelmatig de kop op. Ook worden er regelmatig leningen verschaft door gemeenten aan clubs, waarbij het uiterst onzeker is of dit geld ooit nog terug komt.³ De oorzaak van dit probleem ligt in het Europese sportmodel waarbij clubs - ongeacht hun rechtsvorm - over het algemeen sportieve winstmaximalisatie nastreven. De belangrijkste stakeholders blijven de fans en die willen bij een winnende club horen. De clubs nemen daarom regelmatig onverantwoorde risico's rondom transfers of in hun salarishuishouding om de betere spelers aan zich te kunnen binden.

Zowel in Nederland⁴ als internationaal⁵ blijken de hoogte van de begroting en uitgekeerde spelerssalarissen de beste voorspellers van de eindstand in een competitie. Goede resultaten leiden in principe weer tot meer toeschouwers, sponsors en tv-inkomsten, waardoor er weer geïnvesteerd kan worden in goede spelers en de resultaten nog beter worden. Deze positieve spiraal kan abrupt onderbroken worden wanneer de resultaten tegenvallen, zoals bij Feyenoord en dit jaar ook bij PSV is gebeurd. Onverantwoorde uitgaven brengen de clubs dan al snel in problemen. Gelukkig voor de clubs is er altijd nog het gemeentelijke vangnet dat wegens economische en sociaal-maatschappelijke redenen de clubs in problemen een helpende hand toereikt.

Economische effecten

In de Verenigde Staten is sport meer entertainment en is er sprake van minder binding tussen fan en club. De clubs zijn veelal bedrijven, waarvan de eigenaar boven sportieve winst, vooral financiële winst nastreeft. De league (competitie) heeft allerlei middelen ingezet om kleinere clubs te helpen concurreren, waardoor er meer spannende wedstrijden ontstaan. Deze competitieve balance - met maatregelen zoals salary caps - leidt er toe dat clubs een goed financieel beleid kunnen voeren. Je zou dus verwachten dat juist in de Verenigde Staten - bij uitstek de wereld van de vrije markt - de overheid zich niet mengt in dit sportgeweld. Niets is minder waar.

Door de competitieopzet is er een beperkt aantal franchises beschikbaar. Er zijn nog voldoende steden die graag een NBA-, NFL- of MLB-team zouden willen herbergen, maar er zijn niet meer plaatsen beschikbaar binnen de competities. Eigenaren van clubs gebruiken dit gegeven om hun onderhandelingspositie te versterken. Het komt regelmatig voor dat de eigenaar van een team dat onvoldoende steun krijgt vanuit de gemeente, de franchise gewoonweg meeneemt naar een andere stad waar de voorwaarden gunstiger zijn. Zo werd het populaire NBA team Seattle Supersonics recent de Oklahoma City Thunder omdat de gemeente Seattle geen nieuw stadion wilde bouwen. Momenteel bereiden de Sacramento Kings een verhuizing naar Anaheim voor, zij zullen de Anaheim Royals gaan heten. Overheidssteun is zelfs in de liberale Verenigde Staten aan de orde van de dag.

Om deze reden wordt er rondom Amerikaanse teams veel onderzoek gedaan naar de economische effecten van een team. De lokale overheden claimen vaak dat de clubs enorme bestedingen in de regio met zich mee brengen, zij vormen de economische impact. Daarnaast brengen de clubs ook werkgelegenheid met zich mee. De bestedingen die mensen doen aan het bezoeken van het team blijken echter niet *extra* zijn. Zodra het team verhuist geven de inwoners gewoonweg meer uit aan bioscoop, theater of concerten.⁶ Dit kan in de V.S. natuurlijk perfect onderzocht worden, nadat een team verhuisd is. Verder moet er meegewogen worden dat het geld dat in sportaccommodaties gestopt wordt, niet in andere projecten gestopt kan worden. Zo is er gebleken dat geld dat in sport geïnvesteerd wordt vooral terecht komt in de hoge lonen van spelers, trainers en bestuurders. Dit geld lekt meestal weer weg uit de regio omdat deze mensen elders hun uitgaven doen. Bestedingen in het MKB zoals bioscopen, hotels, restaurants en detailhandel leiden minder tot deze wegleffecten.⁷

Sociaal-maatschappelijke en promotionele effecten

Het stimuleren van de economie kan beter op een andere manier gebeuren dan een sportclub steunen. Maar een club als PSV speelt natuurlijk wel een belangrijke maatschappelijk rol in de gemeente Eindhoven. Sport is waardevol voor onze gezondheid, opvoeding, resocialisatie, sociale cohesie en integratie.⁸ Maar ook de passieve sportbeleving kan een bijdrage leveren aan de maatschappij. Denk hierbij aan de sociale interactie van het stadionbezoek, identificatie en trots.⁹ De clubs betekenen veel voor een grote groep lokale inwoners. Er zijn zelfs onderzoeken in zowel de V.S. als Europa die aantonen dat de productiviteit van werknemers in een bepaalde regio toeneemt als de lokale club goed presteert.¹⁰ De betekenis voor lokale inwoners mag niet worden onderschat.

Uitstraling, promotie en imago van de stad, betekenis en identificatie voor de lokale inwoners, er worden veel positieve sociaal-maatschappelijke en promotionele effecten verbonden aan topclubs. Deze zijn zonder uitzondering echter moeilijk hard te maken of in cijfers uit te drukken. Je kunt wel proberen de waarde vast te stellen die een club voor de lokale inwoners vertegenwoordigt. Wat zijn lokale bewoners bereid te betalen om te voorkomen dat een club verdwijnt? Dit zou in theorie de waarde moeten vertegenwoordigen van de niet-economische effecten. Deze Contingent Valuation Method is in Europa nog niet vaak toegepast. In de V.S. is gebleken dat de inwoners wel bereid zijn om bij te dragen, maar dat dit meestal minder is dan de investering die de lokale overheid in de clubs doen.¹¹

Fair Play

Sport is enorm populair geworden door de spanning die het spel met zich mee brengt. De eigenheid van de sport is dan ook dat mensen elkaar met gelijke middelen bestrijden. Sporters moeten zich aan de regels houden om deze gelijke startkansen in stand te houden, maar hetzelfde geldt ook voor bestuurders.¹² In de strijd om de concurrentie voor te blijven hebben

veel voetbalclubs zichzelf in financiële problemen geholpen. Als Nederlanders spreken wij al jaren schande van de Zuid-Europese voetbalclubs die grote schulden maken en hier nauwelijks door in de problemen komen. In 2000 loste Real Madrid een jarenlang opgelopen schuld van € 300 miljoen in één keer af door het oude trainingscomplex in het centrum van de stad voor € 500 miljoen te verkopen. Oneerlijke concurrentie! Hetzelfde geldt voor de clubs die met oliegeld gefinancierd onverantwoorde uitgaven doen. Dit tast de eigenheid van de sport aan, maar wij doen er zelf net zo goed aan mee.

Conclusie

De gemeente Eindhoven claimt geen verkapte subsidie te geven aan PSV, maar een zakelijke deal te sluiten. Zij lenen een hoog bedrag om PSV te kunnen helpen, terwijl de return on investment laag is. PSV gaat een reëel erfpacht bedrag betalen van € 2,2 miljoen per jaar, van staatsteun is dus geen sprake, mits dit bedrag jaarlijks aangepast wordt aan de rentevoet.¹³ De gemeente neemt echter wel een groot risico door geleend geld uit te lenen aan een club met een wankel financieel beleid. Ook de gemiddelde Eindhovenaar lijkt nog niet overtuigd; 61 procent van de inwoners stelt dat het geen taak is van de gemeente om een commercieel bedrijf als PSV te ondersteunen.¹⁴ In de basis is een voetbalclub echter geen commercieel bedrijf, maar een maatschappelijke onderneming. Een rol die de BVO's in Nederland steeds beter weten in te vullen. In hun oneindig grote sportieve ambitie en concurrentiestrijd snijden de clubs zichzelf echter regelmatig in de vingers. Concurrenieren met de grote Europese competities op het gebied van salarissen is gewoon niet meer reëel, en gevaarlijk. Het voorstel om de club één keer te helpen, maar wel toe te zien op de financiële huishouding, lijkt mij een realistische. Het wordt tijd dat de clubbestuurders afstappen van de sportieve winstmaximalisatie en juist de fanbeleving (**fanmaximalisatie**) als belangrijkste doel voorop stellen. Een voetbalclub is geen bedrijf met een winstoogmerk, maar een maatschappelijk onderneming dat de belangen van de fans en andere belangrijke stakeholders voorop zal moeten stellen. Een verantwoord financieel beleid maakt daar onderdeel van uit.

Noten:

1. Woensdag 15 juni 2011. Raad Eindhoven wil onderzoek hulp PSV. *NRC Handelsblad*.
2. Donner deed zijn uitspraken in *Tros Kamerbreed*.
3. DeJonghe, T. (2007). *Sport en economie: een aftrap*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
4. Coates, D. & Humphreys, B.R. (2003). The Effects of Professional Sports on Earnings and Employment in the Retail and Services Sector of U.S. Cities. *Regional Science and Urban Economics*, 33(2): 175-198.
5. Hattink, B. (2011). *Grip en zicht op de financiële huishouding in sport- en recreatieorganisaties*. Amsterdam: Vior Webmedia.
6. Fort, R.D. (2002). *Sport economics*. New York: Prentice Hall.
7. Siegfried, J. & Zimbalist, A. (2000). The Economics of Sports Facilities and their Communities. *Journal of Economic Perspectives*, 14 (3): 95-114.
8. Van Eekeren, F. (2007). *Uitwerking van de bouwsteen 'Maatschappelijke betekenis' in het kader van het Olympisch Plan 2028*. Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisatiewetenschap.
9. Hart, M. & Birrell, S. (1981). *Sport in sociocultural process*. Iowa.
10. Coates, D. & Humphreys, B.R. (2003). *Professional Sports Facilities, Franchises and Urban Economic Development*. EMBC Economics Department.
11. Johnson, B.K., Groothuis, P.A. & Whitehead, J.C. (2001). The Value of Public Goods Generated by a Major League Sports Team: The CVM Approach. *Journal of Sports Economics*, 2 (1): 6-21.
12. Steenbergen, J. & Tamboer, J. (200). *Sportfilosofie*. Budel: Uitgeverij Damon.

13. Donderdag 16 juni 1011. Steun PSV niet in lijn met EU-regels. *Financieel Dagblad*.

14. Woensdag 15 juni 2011. Gerust op vakantie. *Algemeen Dagblad*.

Hans Slender is bedrijfskundige en werkzaam als docent/onderzoeker aan het Instituut voor Sportstudies en het Lectoraat Sportwetenschap (Hanzehogeschool Groningen). Hij maakt deel uit van de Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP), een samenwerkingsverband van kennisinstellingen die kennis over de economische en maatschappelijke effecten van sportevenementen willen ontwikkelen.